



Etisk bedömning av nya metoder i vården

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2009/10:83 Etisk bedömning av nya metoder i vården och en följdmotion.

I propositionen föreslås att en ny paragraf införs i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Innan en ny diagnos- eller behandlingsmetod som kan ha betydelse för människovärde och integritet börjar tillämpas i hälso- och sjukvård, ska vårdgivaren se till att metoden har bedömts från individ- och samhällsetiska aspekter.

Utskottet tillstyrker den föreslagna lagändringen. Motionen anses tillgodosedd.

Lagförslaget föreslås träda i kraft den 1 juli 2010.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Bakgrund	4
Utskottets överväganden	5
Etisk bedömning av nya metoder i vården	5
Propositionen	5
Motionen	12
Utskottets ställningstagande	12
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	14
Propositionen	14
Följdmotionen	14
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	15

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Etisk bedömning av nya metoder i vården

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:83 och avslår motion 2009/10:So1.

Stockholm den 11 mars 2010

På socialutskottets vägnar

Kenneth Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth Johansson (c), Ylva Johansson (s), Cecilia Widegren (m), Magdalena Andersson (m), Christer Engelhardt (s), Marianne Kierkemann (m), Lars U Granberg (s), Barbro Westerholm (fp), Jan R Andersson (m), Lennart Axelsson (s), Anders Andersson (kd), Elina Linna (v), Catharina Bråkenhielm (s), Maria Kornevik Jakobsson (c), Thomas Nihlén (mp), Finn Bengtsson (m) och Ann Arleklo (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i detta betänkande proposition 2009/10:83 Etisk bedömning av nya metoder i vården. I propositionen föreslår regeringen att en ny paragraf införs i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Innan en ny diagnos- eller behandlingsmetod som kan ha betydelse för människovärde och integritet börjar tillämpas i hälso- och sjukvård, ska vårdgivaren se till att metoden har bedömts från individ- och samhällsetiska aspekter. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2010. Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1 och lagförslaget i bilaga 2. Lagförslaget har granskats av Lagrådet.

Med anledning av propositionen har en motion väckts (bilaga 1).

För att bredda sitt beslutsunderlag, bjöd utskottet in generaldirektör Lars-Erik Holm, Socialstyrelsen, och ordförande Daniel Tarschys, Statens Medicinsk-etiska råd, att vid utskottssammanträdet den 4 mars 2010 lämna sina synpunkter.

Den 22 oktober 2009 anordnade utskottet, tillsammans med Statens Medicinsk-etiska råd, ett öppet seminarium om en ny fosterdiagnostisk metod. En utskrift av seminariet finns i rapporten 2009/10:RFR4.

Bakgrund

Den 20 februari 2006 tillsattes en arbetsgrupp inom Socialdepartementet med uppgift att överväga och lämna förslag som rör introduktion av vissa nya diagnos- och behandlingsmetoder (dnr S2006/1622/HS). En promemoria låg till grund för uppdraget.

Den 1 februari 2007 beslutades att gruppen utöver tidigare uppdrag också skulle överväga och, om den så fann lämpligt, lämna förslag till författningsreglering som rör behovet av analys av individ- och samhällsetiska aspekter på nya metoder som kan få konsekvenser för människovärde och integritet. Utredningsuppdraget redovisades i departementspromemorian Etisk bedömning av nya metoder i vården (Ds 2008:47).

Utskottets överväganden

Etisk bedömning av nya metoder i vården

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller regeringens förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Riksdagen avslår en motion som rör vissa uttalanden i propositionen. Motionen anses tillgodosedd.

Propositionen

Bakgrund

Utvecklingen inom forskningen går mycket snabbt, detta gäller t.ex. inom sådana områden som genetik, stamcells forskning, nanoteknik och bildbehandling av hjärnan. Svensk klinisk forskning har länge varit internationellt framstående. Nya diagnos- och behandlingsmetoder har kontinuerligt utvecklats och den kliniska forskningen har nått stora framgångar. Utvecklingen inom den medicinska forskningen är en viktig förutsättning för att hälso- och sjukvården ska kunna erbjuda patienterna en bättre vård.

Samtidigt som utvecklingen öppnar nya möjligheter till behandling och bot kan etiska dilemman av olika slag uppstå. Det räcker således inte med att det vetenskapliga värdet och den kliniska nyttan av en ny behandlingsmetod är belagda. Det måste också tas i beaktande om den nya metoden kan föra med sig konsekvenser av etisk natur. Det kan handla om sådant som har betydelse för respekten för människovärdet eller individers rätt till självbestämmande och integritet. Ofta finns det inga enkla och entydiga svar på dessa svåra frågor. Det handlar snarast om en avvägning mellan olika intressen.

Inom det medicinsk-etiska området verkar instanser såsom bl.a. Statens medicinsk-etiska råd (Smer), Socialstyrelsens råd för etiska frågor, Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU), Vetenskapsrådet samt Svenska Läkaresällskapet (SLS).

Smer är ett rådgivande organ till regeringen i medicinsk-etiska frågor. Rådet, som har funnits sedan 1986, har i uppgift att ta upp medicinsk-etiska frågor ur ett övergripande samhällsperspektiv. Det ska utgöra ett forum för utbyte av information och idéer och ska främja diskussion om ny medicinsk forskning och tillämpning. Rådet bör enligt direktiven sträva efter en helhetssyn på frågor som rör sådan medicinsk forskning och behandling som kan anses känslig för den mänskliga integriteten eller påverka respekten för människovärdet.

Socialstyrelsens råd för etiska frågor fungerar som ett rådgivande organ till Socialstyrelsen och ska behandla frågor inom t.ex. hälso- och sjukvård, socialtjänst, smittskydd och hälsoskydd, men kan också ta upp frågor på eget initiativ. Rådet ska bl.a. verka för att frågor som kan vara integritets-känsliga eller påverka respekten för människovärdet blir analyserade och bedömda.

SBU, som har regeringens uppdrag att vetenskapligt utvärdera tillämpade och nya medicinska metoder i hälso- och sjukvården ur medicinskt, ekonomiskt, samhälleligt och etiskt perspektiv, granskar i sina utvärderingar nytta, risker och kostnader för metoder som används i vårdarbetet. Inom SBU finns det s.k. Alerträdet. SBU Alert är ett system för identifiering och tidig bedömning av nya metoder.

Vetenskapsrådet är en statlig myndighet som har ett nationellt ansvar för att stödja grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom alla vetenskapsområden. Utöver forskningsfinansiering arbetar myndigheten med strategi och analys samt forskningskommunikation.

SLS är den svenska läkarkårens vetenskapliga organisation med syfte att främja medicinsk forskning, utbildning och utveckling inom hälso- och sjukvården. Sällskapet har en delegation för medicinsk etik som arbetar med etiska frågeställningar inom hälso- och sjukvården.

En rad aktörer är involverade i besluten om introduktion av nya metoder och på andra sätt berörda av dem.

Patienten har ett stort legitimt intresse av beslutprocessen när nya förbättrade metoder introduceras inom sjukvården. Möjligheten för den enskilde patienten att direkt påverka beslutsprocessen är emellertid liten. Möjligheterna för patientföreningar att påverka besluten är större än för enskilda patienter eftersom de representerar en grupp patienter.

Hos sjukvårdshuvudmännen finns en rad olika kategorier av aktörer eller berörda. Dessa har utifrån sina skilda perspektiv olika intressen att bevaka eller beakta när det handlar om introduktion av nya metoder i vården.

Den medicinska professionen består av många olika aktörer. En forskare som enbart forskar drivs bl.a. av en vilja att den forskning han eller hon bedriver ska komma till användning och kunna nyttjas i den kliniska verksamheten, men forskningen utgör även en viktig del av den egna akademiska karriären. Läkare, sjuksköterskor och övrig vårdpersonal vill få utnyttja sitt kunnande och hjälpa så många sjuka människor som möjligt. De vill också ha de resurser de behöver för att kunna göra ett gott arbete. Forskaren som samtidigt är praktiserande läkare kan i sina olika roller ha alla här nämnda motiv för sitt engagemang.

Hälso- och sjukvårdsadministratörer arbetar på många olika nivåer inom sjukvården. Har de anställning i en verksamhet inom sjukvården består deras arbetsuppgifter till viss del i att ta fram underlag för de beslut som behövs på denna nivå.

De förtroendevalda, dvs. de politiskt ansvariga på olika nivåer i samhället, kan kanske ibland känna en brist på kunskap om vilka konsekvenser nya behandlingsmetoder kan komma att få och vilka etiska aspekter som kan aktualiseras. De förtroendevalda måste få kunskapen och informationen i ett så tidigt skede att de verkligen har möjlighet att påverka utvecklingen.

Vissa huvudmän har redan i dag infört särskilda strukturer för hur beslutsprocessen ska gå till. Det har inrättats etiska råd eller metodråd. Andra har ännu inte infört någon särskild organisation eller struktur för hur besluten ska fattas. Hos de huvudmän där något slag av ordnade former för införande av nya metoder finns, väcks frågan om en ny metod ska användas inom sjukvården vanligen av representanter för verksamheten eller ibland av en enskild sjukvårdspolitiker. Om införandet av en ny metod enbart behandlas av representanter för en enskild verksamhet utan inblandning av sjukvårdspolitiska organ kan detta betecknas som ett oordnat införande. Detta är fortfarande det vanligast förekommande, enligt propositionen.

Utgångspunkter

Merparten av de nya diagnos- och behandlingsmetoder som tas i bruk bygger inte på forskning inom Sverige utan har kommit fram som resultat av internationellt bedriven forskning, ofta i samarbete med svenska forskare. Om det bedöms att kompetensen att använda metoden finns och att det är i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet att använda metoden, är detta i princip tillräckligt för att den nya metoden ska få introduceras i vården.

Det är enligt regeringen inte givet att resultat av forskning alltid ska leda till tillämpning i vården. Det är här, i övergången mellan forskning och tillämpning, som behovet av en individ- och samhällsetisk analys i vissa fall aktualiseras. Det gäller särskilt sådana forskningsresultat som när de ska omsättas i praktisk sjukvård kan få betydelse för människovärde och integritet. Ofta handlar det om ställningstaganden som kan få långsiktiga konsekvenser.

I dag är det emellertid inte ovanligt att nya metoder införs i vården utan någon etisk analys eller debatt. Det hör snarare till undantagen att en sådan analys genomförs. Det är i vissa fall otillräckligt att enbart se till medicinska och vetenskapliga bedömningar när man ska ta ställning till om forskningsresultat ska omsättas i praktisk sjukvård. Långsiktiga individ- och samhällsetiska konsekvenser måste också vägas in. Nya metoder ska bedömas medicinskt och vetenskapligt, men också etiskt utifrån bl.a. människovärde och integritet. Man bör, enligt regeringen, redan innan metoden introducerats i vården göra genomarbetade etiska analyser och riskbedömningar.

Det är viktigt att i ett så tidigt skede som möjligt bli medveten om vilka forskningsresultat som vid en tillämpning i vården kan komma att bli kontroversiella ur ett etiskt perspektiv. Det är viktigt att nya metoder intro-

duceras på ett sätt som bidrar till att bevara förtroendet för hälso- och sjukvården. Metoder som inte är etiskt acceptabla är destruktiva i ett längre perspektiv, eftersom förtroendet för forskningen och sjukvården då urholkas. Diskussionen om vilka värden som ska tillmätas betydelse i dessa sammanhang bör därför föras så öppet som möjligt i samhället. Det är viktigt för förtroendet att det finns ett system som är synligt för både allmänhet, patienter och profession.

I propositionen diskuteras den etiska analysens roll. En etisk analys kan sägas vara en strategi och ett redskap för hur avvägningar kan göras när det finns konflikter mellan olika intressen eller värden. Genom att göra en etisk analys kan man således komma fram till ställningstaganden i frågor där det finns olika värderingar och intressekonflikter.

Utgångspunkten för en etisk analys är att det finns ett faktaunderlag som beskriver hur den nya metoden ska användas och vilka konsekvenser den kan föra med sig.

I nästa steg identifieras vilka etiska värden och principer som bör beaktas i analysen. Därefter får man överväga om de olika värdena och principerna på något sätt direkt eller indirekt påverkas eller står i konflikt med varandra om den nya metoden införs.

I nästföljande steg identifieras intressenterna, vilka som är direkt eller indirekt berörda av den aktuella frågeställningen. Genom att undersöka vilka intressenterna är blir det möjligt att identifiera och dela upp problemen och göra jämförelser mellan de värdekonflikter som den nya metoden kan ge upphov till.

I nästa steg identifieras de värdekonflikter som kan finnas mellan olika intressenter.

Ytterligare ett viktigt steg i den etiska analysen är att försöka precisera olika handlingsalternativ eller tänkbara lösningar och ställa dem mot varandra.

Etisk bedömning av nya metoder lagregleras

Regeringen föreslår att vårdgivaren, innan en ny diagnos- eller behandlingsmetod som kan ha betydelse för människovärde och integritet börjar tillämpas i hälso- och sjukvården, ska se till att metoden har bedömts från individ- och samhällsetiska aspekter. Socialstyrelsen bör genom allmänna råd ge vägledning i fråga om hur den etiska bedömningen ska göras.

Nya diagnos- och behandlingsmetoder som införs i sjukvården utgör ofta en del av ett pågående utvecklingsarbete. En ny metod är sällan helt färdigutvecklad när den introduceras. Beslut om införande av nya diagnos- eller behandlingsmetoder bör fattas under ordnade och öppna former. Öppenhet är den bästa garantin för att de etiska aspekterna får en allsidig belysning och att olika handlingsalternativ och tänkbara lösningar kan ställas mot varandra. Nya diagnos- och behandlingsmetoder behöver inte bara bedömas medicinskt och vetenskapligt innan steget till tillämpning tas utan

också utifrån ett etiskt perspektiv. Att besluten fattas under ordnade former är ett sätt att säkerställa att hänsyn tas till alla de aspekter som bör tas med i bedömningen.

Regeringen anser att flera skäl talar för att stärka den etiska analysens roll. Det är angeläget att den etiska bedömningen och analysen av nya metoder i vården blir regel överallt inom hälso- och sjukvården. Regeringen anser därför att en bestämmelse om etikbedömning ska föras in i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), förkortad HSL. Detta anser även en majoritet av remissinstanserna. Regeringen anser att alla vårdgivare – såväl offentliga som privata – bör omfattas av skyldigheten att göra etiska bedömningar. Den nya bestämmelsen bör därför placeras i HSL under avsnittet med bestämmelser som är gemensamma för all hälso- och sjukvård.

Vidare behövs det vägledning i fråga om hur den etiska bedömningen ska göras. Regeringen anser dock inte att det måste ske genom bindande föreskrifter, utan Socialstyrelsen bör kunna ta fram de riktlinjer och rekommendationer som behövs genom allmänna råd. Den vägledning som Socialstyrelsen bör ge avser framför allt den formella gången för när och hur bedömningar bör göras. När det gäller innehållet i bedömningarna och vägledning i etiska frågor är tanken i stället att vårdgivarna ska kunna ha hjälp av Statens medicinsk-etiska råd (Smer) och de yttranden som Smer förmedlar.

Roller, ansvar och samarbetsformer

Regeringen bedömer att Smer bör ha det huvudsakliga ansvaret på nationell nivå för att sådana nya diagnos- och behandlingsmetoder som av sjukvårdshuvudmannen har ansetts tveksamma ur etisk synpunkt blir föremål för en fördjupad etisk analys. Smer bör, liksom hittills, även kunna ta upp frågor på eget initiativ. Det bör ankomma på varje sjukvårdshuvudman själv att utifrån sina förutsättningar upprätta en organisatorisk struktur för den etiska bedömningen.

Även om den föreslagna lagändringen innebär att vårdgivaren är den som har ansvar för att etiska bedömningar görs, måste diskussionen kring de etiska aspekterna föras på alla nivåer, såväl på den enskilda kliniken som på en mer övergripande nivå hos sjukvårdshuvudmannen, liksom på nationell nivå. En medvetenhet om de etiska frågornas betydelse är en av förutsättningarna för att med framgång kunna introducera nya metoder på ett ordnat sätt. För detta krävs också ett stort mått av öppenhet och kommunikation mellan berörda instanser och mellan olika nivåer inom huvudmannens organisation, heter det i propositionen. Genom den föreslagna lagändringen ska en bedömning av de etiska aspekterna alltid utföras inom huvudmannens egen organisation. I enstaka fall kan vårdgivaren komma fram till bedömningen att en viss metod hotar grundläggande etiska värden. Vårdgivaren bör då ha möjlighet att ta hjälp av ett organ på nationell nivå för en fördjupad etisk analys.

Avgörande för om en fråga bör analyseras av någon nationell instans är bl.a. frågans art och svårighetsgrad. Om det handlar om en enklare frågeställning där det går att använda någon form av mall för den etiska analysen bör det räcka med den bedömning som utförs av vårdgivaren själv på lokal nivå. Om vårdgivaren däremot finner att en sådan mall för en förenklad etisk analys inte är tillfyllest kan det finnas skäl att föra frågan vidare för en fördjupad etisk analys av en instans på nationell nivå.

Det är enligt regeringen lämpligt att något organ har ett övergripande ansvar på nationell nivå för att framför allt fördjupade etiska analyser utförs av sådana nya diagnos- och behandlingsmetoder som kan ha betydelse för människovärde och integritet. Regeringen har kommit till slutsatsen att Smer bör anförtros rollen att på nationell nivå ansvara för att fördjupade etiska analyser utförs på sådana nya metoder som hotar grundläggande etiska värden. Det kan antingen handla om frågor som Smer självt identifierat och initierat eller om frågor som hänskjutits till Smer från exempelvis huvudmännen.

Smers beslut är enbart rådgivande men det är, enligt regeringen, av stor betydelse att rådet organisatoriskt är placerat nära den politiska beslutsapparaten. Att rådet är sammansatt av politiker och experter ger dess beslut en hög grad av legitimitet. I första hand är det fråga om att Smer ska utföra det som här kallas fördjupade etiska analyser. Detta kan vara fallet om huvudmännen eller SBU Alert bedömer att en fråga behöver analyseras ytterligare och kanske bedömas av ett organ på nationell nivå eller av ett organ som har högre legitimitet.

I en hanteringsordning, där Smer har en naturlig roll på det nationella planet, har sjukvårdshuvudmännen en given roll på det regionala och lokala planet. Hos sjukvårdshuvudmännen ligger ansvaret på alla nivåer inom organisationen, alltifrån den enskilda kliniken till de politiskt ansvariga. Här ska understrykas att det självfallet är huvudmännen som beslutar om huruvida en ny metod ska börja användas eller inte. Innan ett sådant beslut fattas ska dock en etisk bedömning ha gjorts. Om Smer har gjort en analys av den etiska frågan utgör rådets yttrande ett rådgivande underlag för huvudmannens beslut.

Hittills har Smer i princip enbart riktat sig till regering och riksdag med sina yttranden. En förutsättning för att Smer ska kunna fullgöra sin uppgift är att ett nära samarbete utvecklas med sjukvårdshuvudmännen.

Identifiera metoder som kräver etisk analys

Regeringen bedömer att Smer bör intensifiera arbetet med att identifiera vilka nya metoder som bör bli föremål för fördjupad etisk analys samt skapa tid för den etiska analysen genom att så tidigt som möjligt skaffa information om de metoder som bör analyseras. Samarbetet mellan berörda organ bör utvecklas.

För att kunna ta ställning till sådana nya metoder som är på väg att introduceras i vården behöver information inhämtas, både om pågående forskning och om sådana metoder som redan har börjat tillämpas i andra länder. Det krävs ett aktivt arbete för att i tid kunna identifiera de nya behandlingsmetoder som före introduktion i vården kan behöva genomgå en etisk analys. Här har den medicinska professionen en viktig roll att fylla. För att i tid identifiera de relevanta metoderna krävs också ett samspel mellan olika aktörer. Regeringen vill understryka vikten av att den etiska bedömningen inte bromsar upp utvecklingen. Bland annat av det skälet måste de metoder som behöver analyseras utifrån ett etiskt perspektiv identifieras så tidigt som möjligt.

Avgränsningen av Smers verksamhetsområde

Regeringen bedömer att det inte finns skäl att nu göra någon avgränsning av Smers verksamhetsområde. Smer bör även i fortsättningen förutom frågor som rör bioetik kunna ta upp vårdforskning och omvårdnadsfrågor.

Smer får, enligt regeringen, en tydligare roll när det gäller bedömning av sådana nya diagnos- och behandlingsmetoder som kan få etiska konsekvenser. Smer behöver lägga mer kraft på att tidigt identifiera vilka nya metoder som bör bli föremål för en etisk analys innan de börjar tillämpas i vården. För att ha någon möjlighet att påverka introduktionen av nya metoder behöver Smer komma in tidigare i processen. Regeringen anser inte att det är lämpligt att alltför starkt reglera Smers arbetsformer. Det måste vara frågans natur som avgör hur man i varje enskild fråga ska arbeta. Det viktigaste är att varje fråga blir belyst på ett så allsidigt sätt som möjligt.

I propositionen konstateras att Smer i flera avseenden fyller mycket viktiga funktioner. I alla organisationer finns emellertid anledning att fundera över hur uppgiften kan bedrivas effektivare och på ett bättre sätt. Det faktum att den snabba utvecklingen inom biomedicinen inneburit att Smers arbetsområde vuxit sedan tillkomsten i mitten av 1980-talet innebär också att det finns skäl att fundera över hur man kan förändra rådets arbetsformer och bättre ta till vara den breda kompetens som medlemmarna i rådet besitter. Det är emellertid Smers egen sak att besluta om eventuella förändringar av arbetssätt och arbetsorganisation.

Uppföljning

Tillämpningen av det nu föreslagna tillägget till hälso- och sjukvårdslagen bör, enligt regeringen, följas upp efter en viss tid, förslagsvis tre år. De frågor som då särskilt bör belysas är hur samarbetsformerna mellan de olika aktörerna har utvecklats samt hur Smers roll som ansvarigt organ på nationell nivå har utvecklats.

Motionen

I motion So1 av Ylva Johansson m.fl. (s, v, mp) begärs ett tillkännagivande om rätten till abort. Motionärerna vill försäkra sig om att textavsnittet om fosterdiagnostik på s. 18 i propositionen inte tas som intäkt för ett ifrågasättande av rätten till abort och gällande regler i abortlagstiftningen. Textavsnittet lyder:

Vid ställningstagande till användning av exempelvis fosterdiagnostik kan flera olika konflikter identifieras. En handlar om att individer kan känna sin existens hotad därför att samhället erbjuder olika former av fosterdiagnostik. I grunden är det en konflikt mellan människosyn och kvinnans autonomi. Andra etiska konflikter inom fosterdiagnostik kan gälla kvinnans och fostrets integritet och kvinnans autonomi eller möjligheterna att sätta gränser för vilken fosterdiagnostik samhället stödjer. Många av dessa problem är svåra därför att de gäller intressekonflikter, där intressen som är rimliga eller legitima står mot varandra.

Ett godkännande av förslagen i propositionen innebär enligt motionärernas mening inte någon förändring av den vedertagna synen på rätten till abort.

Utskottets ställningstagande

För att bredda sitt beslutsunderlag, bjöd utskottet in generaldirektör Lars-Erik Holm, Socialstyrelsen, och ordförande Daniel Tarschys, Statens Medicinsk-etiska råd, att vid utskottssammanträdet den 4 mars 2010 lämna sina synpunkter.

Utskottet välkomnar förslaget att en etisk bedömning ska göras innan nya diagnos- eller behandlingsmetoder som kan ha betydelse för människovärde och integritet börjar tillämpas i hälso- och sjukvården. Det är viktigt att en övergång till nya metoder föregås av noggranna etiska överväganden av de konsekvenser som kan uppstå för olika grupper i samhället. Vidare är det angeläget att den etiska bedömningen och analysen blir regel överallt inom hälso- och sjukvården.

Det är vårdgivaren som ska se till att den aktuella diagnos- eller behandlingsmetoden har bedömts från individ- och samhällsetiska aspekter. Utskottet anser liksom regeringen att nya diagnos- och behandlingsmetoder bör införas på ett ordnat och öppet sätt. Utskottet anser också att det behövs vägledning, i form av allmänna råd från Socialstyrelsen, i fråga om hur den etiska bedömningen ska göras. När det gäller innehållet i bedömningarna och vägledning i etiska frågor, delar utskottet regeringens uppfattning att Statens medicinsk-etiska råd bör ha det huvudsakliga ansvaret på nationell nivå.

När det gäller frågan som tas upp i motion So1 (s, v, mp) noterar utskottet att den text i propositionen (s. 18) som motionärerna refererar till, är tagen från ett avsnitt som på ett övergripande sätt beskriver hur en etisk analys kan gå till. Utskottet konstaterar att det finns en risk att det återgivna exemplet kan leda tankarna åt fel håll.

Utskottet vill i det sammanhanget klargöra att det angivna stycket i propositionen på intet sätt innebär något ställningstagande mot kvinnans fria rätt till abort enligt abortlagen (1974:595). Textavsnittet kan inte tas som intäkt för ett ifrågasättande av rätten till abort och gällande regler i abortlagstiftningen. I detta sammanhang utgör det enbart ett exempel på en metod där det är rimligt att göra en etisk analys innan metoden börjar tillämpas i hälso- och sjukvården.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag att en bestämmelse om etikbedömning förs in i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) fr.o.m. den 1 juli 2010. Motion So1 (s, v, mp) får anses tillgodosedd.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2009/10:83 Etisk bedömning av nya metoder i vården:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

Följdmotionen

2009/10:So1 av Ylva Johansson m.fl. (s, v, mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätten till abort.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Härigenom föreskrivs att det i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)¹ ska införas en ny paragraf, 2 h §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 h §

Innan en ny diagnos- eller behandlingsmetod som kan ha betydelse för människovärde och integritet börjar tillämpas i hälso- och sjukvården, ska vårdgivaren se till att metoden har bedömts från individ- och samhällsetiska aspekter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

¹ Lagen omtryckt 1992:567.